

Konverze v perspektivě kulturní psychologie

Téma: Konverzní terapie, embodiment a kulturní dimenze Geerta Hofsteda

Otázky:

Jak kulturní psychologie vysvětluje konverzní terapii a motivace k jejímu absolvování?

Proč je konverzní terapie neefektivní?

Úvod

Z perspektivy kulturní psychologie je psychologické poznání vztažné k časovému období a lidem v daném socio-kulturním prostředí.¹ Toto pojetí vychází z Geetzova pojetí člověka jako neoddělitelného od jeho kultury² a teorie sociálního konstruktivismu Bergera a Luckmanna.³ Pro pochopení konverze je nutné zkoumat vnitřní psychologické faktory, vnější socio-kulturní faktory a interakci mezi nimi.⁴ Konverze je chápána jako složitý proces zahrnující mnoho osobnostních, kulturních, situačních a dalších proměnných.⁵ Během konverze člověk mění své myšlenkové rámce a přijímá hodnoty skupiny. Konverzní terapie se většinou účastní členové dané náboženské skupiny, nejedná se tedy o konverzi k jinému náboženství a motivací je často snaha o vyřešení intrapersonálního konfliktu⁶ a snaha o konformitu uvnitř skupiny. Přístup konverzní terapie může být vysvětlen pomocí teorie ztělesnění (embodiment). Motivace k účasti na konverzní terapii a vliv kultury může vysvětlovat teorie kulturních dimenzí Geerta Hofsteda.

Co je konverzní terapie?

Konverzní terapie je intervence usilující o změnu v sexuální orientaci jednotlivce nebo skupiny zahrnující psychologický, fyzický nebo spirituální přístup.⁷ Konverzní terapie se zakládá na přesvědčení o tom, že je možné a žádoucí změnit homosexuální orientaci na

---

¹ Jacob Belzen, „Religion as Embodiment. Cultural-Psychological Concepts and Methods in the Study of Conversion Among “Bevindelijken”, in: Jacob Belzen, *Towards Cultural Psychology of Religion: Principles, Approaches, Applications*, Dordrecht: Springer 2010, 148.

² Clifford Geertz, *The interpretation of cultures*. New York: Basic Books 1973, 49.

³ Peter Berger; Thomas Luckmann, *Sociální konstrukce reality*. Brno: CDK 1999.

⁴ Lewis Rambo, *The oxford handbook of religious conversion*, Oxford: Offord publishing 2014, 2

⁵ Tamtéž, 9.

⁶ Eric Rodriguez, At the intersection of church and gay: A review of the psychological research on gay and lesbian Christians, *Journal of Homosexuality*, 57(1), 2010, 5–38.

⁷ Christy Mallory; Taylor Brown; Kerith Conron, „The Williams Institute on Sexual Orientation and Gender Identity Law“, *UCLA School of Law, Conversion therapy and LGBT youth*, 2018.

heterosexuální a homosexualitu definuje jako psychickou poruchu⁸ a jako neslučitelnou s náboženskou identitou.⁹ Vědecké organizace tento postoj popírají a považují konverzní terapii za neefektivní (Weiss 2010; Drescher 2016) a neetickou z důvodu negativních důsledků (McGeorge, Carlson, 2013) zahrnující depresi, úzkostnost, užívání drog, bezdomovectví a suicidalitu. Ačkoliv je konverzní terapie postavena mimo zákon v mnoha zemích světa, je stále praktikována.

Lze změnit sexuální orientaci?

Přístup ke vzniku homosexuality se ve vědecké komunitě transformoval z pojmání prostředí jako podněcujícího faktoru přes genetickou podmíněnost, kombinaci genetiky a prostředí, k pojmání sexuální orientace jako výsledek komplexní interakce environmentálních, kognitivních a biologických faktorů. Homosexualita byla v roce 1973 Americkou psychiatrickou asociací vyřazena ze seznamu psychických poruch a konverzní terapie byla diskreditována. Většina odborníků tedy možnost změnit sexuální orientaci odmítá. Výzkum, který podporuje teorie o možné změně orientace publikoval Spitzer v roce 2003¹⁰ a v roce 2018 Catholic Medical Association jejíž výsledky měli dokládat efektivitu terapie u homosexuálů s náboženským přesvědčením, tyto studie ale byly zpochybněny pro metodologii výzkumu.

Náboženství jako ztělesnění (embodiment) a konverzní terapie

Ztělesnění je jedno z ústředních témat kulturní psychologie, které popisuje jak jsou lidé socializováni do komunit s určitými praktikami, které zahrnují jak abstraktní význam tak jejich tělesné vyjádření.¹¹ V návaznosti na Bourdieuho pojetí habitu jako: “a system of lasting, transposable dispositions which, integrating past experiences, functions at every moment as a matrix of perceptions, appreciations and actions and makes possible the achievement of infinitely diversified tasks” (Bourdieu 1977, p. 82) nebo jako “a set of historical relations ‘deposited’ within individual bodies in the form of mental and corporeal schemata of perception, appreciation, and action” (Bourdieu, Wacquant 1992, p. 16)¹² jsou psychologické

---

⁸ Tamtéž.

⁹ Elaine Maccio, “Influence of Family, Religion, and Social Conformity on Client Participation in Sexual Reorientation Therapy.” *Journal of Homosexuality* 57(3), 2010, 441.

¹⁰ Robert Spitzer, „Can some gay men and lesbians change their sexual orientation? 200 participants reporting a change from homosexual to heterosexual orientation”, *Arch Sex Behav*, 32(5), 2003, 403-17.

¹¹ J. Belzen, "Religion as Embodiment...", 159-160.

¹² Tamtéž, 160.

charakteristiky ztělesněny a organizovány a hluboko zakořeněné praktiky, potřeby a emoce jsou přístupny kognitivnímu výzkumu jen omezeně.¹³

Přístup konverzní terapie se v různých zemích liší. Zatímco v Africe je součástí terapie pobyt v táboře a účast na fyzicky náročné práci, ve Spojených státech zahrnuje terapie v současných letech psychoterapeutický přístup.¹⁴ V popisu bývalých účastníků byl součástí terapie nejen slovní vliv, ale i fyzický ve spojitosti s fyzickými funkcemi jako např. v případě averzní terapie¹⁵ (čichání amoniaku).

Jak Hofstade definuje kulturní dimenze a jak příslušnost ke k dané dimenzi má vliv na motivaci účastnit se konverzní terapie?

Geert Hofstede v roce 1980 definoval pět univerzálních kulturních dimenzí, které zahrnují vztah k autoritě, vztah k nejistotě, individualismus nebo kolektivismus, maskulinita a feminita, dlouhodobá a krátkodobá orientace.¹⁶

Z hlediska vztahu k autoritě Hofstede definuje kultury podle vzdálenosti moci, které jsou orientovány autoritativně nebo rovnostářsky. S větší vzdáleností moci koreluje větší rozrůzněnost a striktně dané sociální struktury. S menší vzdáleností moci je spojena prostupnost mezi sociálními strukturami a tedy i příznivější prostředí pro náboženskou konverzi.

Podle Hofsteda si kultury s vyšším stupněm vyhýbání se nejistotě vytvářejí striktnější formální systém kontrolních mechanismů a tabu, které mají minimalizovat nejasnosti v sociální a kulturní sféře a bývají tedy více konzervativní a xenofobní a usilují o tradiční pojetí rolí, genderu a nezpochybňování autority. Náboženství, která jsou asociována s vyšší snahou vyhýbání se nejistotě jsou: katolicismus, islám, judaismus a šintoismus. V tomto kontextu bychom mohli konverzní terapii chápat jako jeden z kontrolních mechanismů.

Naopak kultury s nižším stupněm vyhýbání se nejistotě mají méně regulací a pravidel, lidé mají zájem o politické dění a jsou více tolerantní k diverzitě a změnám, autorita může být zpochybňována. Asociovaná náboženství jsou: protestantismus, buddhismus, taoismus, hinduismus. Čím vyšší je v dané kultuře stupeň neuroticismu, tím silnější jsou tendence k vyhýbání se nejistotě.

---

¹³ Tamtéž, 163.

¹⁴ Talen Wright, Bridget Candy, Michael King, „Conversion therapies and access to transition-related healthcare in transgender people: a narrative systematic review“, *BMJ journals* 8(12), 2018.

¹⁵ Bao, H., „On Not to be Gay: Aversion therapy and transformation of the self in Postsocialist China“, *Health, Culture and Society*, 3(132), 2012.

¹⁶ Geert Hofstede, *Culture's Consequences, Comparing Values, Behaviors, Institutions, and Organizations Across Nations*; Newbury Park, CA: Sage Publications, 2. vyd., 2003.

Dále Hofstede definuje kultury na základě individualismu a kolektivismu. Lidé v individuálních kulturách mají tendenci jednat více samostatně a jejich motivace jsou orientovány na jednotlivce. V kolektivistických kulturách je prosazována identita a motivace skupiny. Ačkoliv jsou Spojené státy individualistické, ke konverzní terapii může vést tlak členské či referenční skupiny či intrapersonální konflikt mezi sexuální orientací a náboženským přesvědčením.¹⁷

Motivace, které mohou být stěžejní pro vyhledání konverzní terapie je vliv intristické religiozity, internalizovaná negativita vůči homosexualitě a vývoj sexuální identity.¹⁸ Důležitým identifikátorem je členství v náboženské skupině, kdy daný člen usiluje o konformitu a respektuje náboženské autority a terapeutické autority. Rizikovým faktorem je také nižší sekulární vzdělání. Konverzní terapii v posledních desetiletích absolvovali hlavně adolescenti. Cílenost terapie souvisí s vývojem identity v období dospívání, kdy náboženské struktury usilují o určitou kontrolu nad dozrávající sexualitou v kontextu náboženské dogmatiky (Buchanan, Dzelme, Harris, & Hecker, 2001).

Závěr

Konverzní terapie je z hlediska teorie ztělesnění mechanismus propojení dogmatického přesvědčení a tělesna vedoucí ke změně chování v souladu s danou náboženskou skupinou. Motivace k účasti na konverzní terapii mohou být částečně vysvětleny teorií kulturních dimenzí. Konverzní terapie je neefektivní, protože vychází z předpokladu, že sexuální orientaci je možné změnit i to i pomocí ztělesnění dogmatického přesvědčení, čemuž odporuje většina provedených výzkumů.

Esej je po odbornej stránke veľmi dobre zvládnutá, no nemôžem sa ubrániť pocitu, že sa snaží uchopiť na tak malom priestore príliš mnoho vecí a ako čitateľ som mal často ťažkosti usledovať všetky súvislosti. Navyše to spôsobuje i skutočnosť, že mnohé otvorené témy a súvislosti zostávajú nevysvetlené. Inak pojednanie o problematike konverznej terapie a jej spojitosti s konverziou je veľmi dobrý nápad.

Citovaná literatúra:

---

¹⁷ Nasrudin Subhi, David Geelan, „When Christianity and Homosexuality Collide: Understanding the Potential Intrapersonal Conflict“, *Journal of Homosexuality*, 59(10), 2012, 1382-1402.

¹⁸ Erinn Tozer, Jeffrey Hayes, „Why Do Individuals Seek Conversion Therapy?: The Role of Religiosity, Internalized Homonegativity, and Identity Development“, *The Counseling Psychologist*., 32(5), 2004, 716-740.

Bao, H., „On Not to be Gay: Aversion therapy and transformation of the self in Postsocialist China“ *Health, Culture and Society*, 2012.

Berger, Peter; Luckmann, Thomas, *Sociální konstrukce reality*. Brno: CDK 1999.

Belzen, Jacob, "Religion as Embodiment. Cultural-Psychological Concepts and Methods in the Study of Conversion Among “Bevindelijken”, in: Jacob A. Belzen, *Towards Cultural Psychology of Religion: Principles, Approaches, Applications*, Dordrecht: Springer 2010, 147-163.

Buchanan, Melinda.; Dzelme, Kristina.; Harris, Dale.; Hecker, Lorna, „Challenge of being simultaneously gay or lesbian and spiritual and/or religious: A narrative perspective“, *American Journal of Family Therapy*, 29(5), 2001, 435–449.

Drescher, Jack; Alan, Schwartz; Flavio. Casoy, Christopher, McIntosh; Brian, Hurley, “The Growing Regulation of Conversion Therapy”, *Journal of Medical Regulation* 102(2), 2016, 7-12.

Geertz, Clifford, *The interpretation of cultures*. New York: Basic Books 1973.

Hofstede, Geert, *Culture's Consequences, Comparing Values, Behaviors, Institutions, and Organizations Across Nations*, Newbury Park: Sage Publications 2003, 2. vyd.

Maccio, Elaine, “Influence of Family, Religion, and social Conformity on client participation in sexual reorientation therapy“, *Journal of homosexuality*, 57(3), 2010.

McGeorge, Christi; Carlson, Thomas; Toomey, Russell, „An Exploration of Family Therapists' Beliefs about the Ethics of Conversion Therapy: The Influence of Negative Beliefs and Clinical Competence With Lesbian, Gay, and Bisexual Clients“, *Journal of Marital and Family Therapy*, 2013.

Rambo, Lewis, *The oxford handbook of religious conversion*, Oxford: Oxford publishing 2014.

Rodriguez, Eric, „At the intersection of church and gay: A review of the psychological research on gay and lesbian Christians“, *Journal of Homosexuality*, 57(1), 2010, 5–38.

Subhi, N. Geelan, D., „When Christianity and Homosexuality Collide: Understanding the Potential Intrapersonal Conflict“, *Journal of Homosexuality*, 59(10), 2012, 1382-1402.

Tozer E., Hayes J., „Why Do Individuals Seek Conversion Therapy?: The Role of Religiosity, Internalized Homonegativity, and Identity Development“, *The Counseling Psychologist* 32(5), 2004, 716-740.

Weiss, Elizabeth; Morehouse, Jeremiah; Yeager Tiffany; Tess Berry,“A Qualitative Study of Ex-Gay and Ex-Ex-Gay Experiences”, *Journal of Gay & Lesbian Mental Health* 14(4), 2010, 291-319.

Wright, Thomas; Candy, Bridget; King, Michael, „Conversion therapies and access to transition-related healthcare in transgender people: a narrative systematic review“, *BMJ journals*, 8(12), 2018.